بله ډیوه

د

Ketabton.com

گل پاچا الفت

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

سر لیك:	مخ:
خپله ژبه	۱ـ۲
خپل ملیت ساتل	۲ـ۳
حرکت او ویښتوب	۴
لوئیدل او جدیت	۵ـ۶
پوره ژوندون	۷ـ۸
د ژوند مقصد	۸ـ۱۰
ګنېل	۱۰ـ۱۱
زړه او سترګې	۱۱ـ۱۲
زه دې پېژنم	۱۲
حقیقت	۱۳ـ۱۴
دمحبت رڼا	۱۴
شعر اوادب	۱۴ـ۱۵
شاعر او عالم	۱۵ـ۱۷
دتورې رڼا	۱۷ـ۱۹
خوږژوند	۲۰ـ۲۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

خپله ژبه

دغه لمر چې پاس په آسمان کې زمونږ دپاسه ځلیږي اوپخپل نوراو حرارت دځمکې دمخ په بوټو او ژوندیو شیانو کې دنشوې نما قوت پیداکوي همدغه شان یو بل معنوي لمرهم شته چې وړانګې اوپلوشې یې دانسان په زړه او دماغ ولیږي او له انعکاس څخه یې افکار او خیالات پیداکیږي، دا افکار یا خیالات چې د الفاظو او کلماتوپه جامه کې څرګندشي نطق، خطابه، شعر موعظه، نصیحت او داسې نو ورته ویل کیږي چې داټول دژبې ترعمومي عنوان لاندې راځي او انسان ورباندې له نورو حیواناتو امتیاز پیداکوي.
نوویلی شو چې زمونږ الفاظ او کلمات تش هغه اصوات نه دي چې له مرغانو او نورو حیواناتو اوریدل کیږي، بلکه دا زمونږ دزړه غږ او د فکر فانوس دی چې زمونږ فکري رڼا او نور زیاتوي او مونږ په همدغه وسیله کولی شو چې یودبل په مقصد پوه شو اویوله بله فکري او معنوي استفاده وکړو. دابايد مونږ ومنو چې که انسان دنطق او ویناقوت نه لرلی او دافکار و او خیالاتو د جریان د پاره یې دا مجرا نه درلودی هیڅکله به دغه ذهني او عقلي ارتقا نه وه کړي اونه به یې له نورو حیواناتو دومره توپیر درلود. نو زمونږ ویناکه څه هم د هغې رڼا زیږنده ده چې له یوه ډیر لوړاسمانه زمونږ ذهن ته راښکته کیږي مګر ددې رڼا په زیاتوالي کې زښت ډیرتاثیر اودخل هم لري چې باید په ډیرزیات اهمیت ورته قایل شو.
داهم باید وویل شي چې ددغه معنوي لمر فیضان چې انسان ورځنې فکري رڼا اخلي اوژبه ورځنې پیداشوي ده، دا هم لکه دابل لمرد مناطقو اوملکتو دجغرافیوي وضعیت په لحاظ مختلف تاثیرات لري اولکه چې یو مملکت له بل ځینې پخپلو مخصوصو بوټو او حیواناتو امتیاز پیداکوي اومعناً بیلیږي، قامونه هم یوله بله پخپله ملي او مخصوصه ژبه جلاکیږي او داهیڅ امکان نلري چې دمځکې دمخ ټول انسانان په یوه ژبه وګړیږي، بلکې داطبیعي اومنل شوی قانون دی چې هرملت به ځانته ژبه لري، اوپخپله ژبه کې به علمي اومعنوي ارتقا کوي همدغه سبب دی چې یوسړی په ډیر زیار او زحمت هم په پردۍ ژبه کې داسې ادیب کیدی نشي چې له اهل زبانو څخه یې هیڅ فرق ونشي، داځکه چې دبلې ژبې الفاظ او کلمات دده دهغو دقیقو القاآتو ترجماني نشي کولی چې دی پخپله ژبه کې ور ځینې تعبیر کولی شي، نو ضرور دده ذهني او دماغي واردات بې تعبیره پاتې کیږي او د فکرلار یې بندیږي چې دیته بایدفکري اومعنوي اختناق ووایو.
نوملتونه هم لکه اقلیمونه او مناطق د اجتماعي ناموس او طبیعي نظام له اغیزې لاندې دي چه هیڅکله ورځینې سرنشي غړولی او حتماً ورسره موافقت کوي، که څوک له دې قانون مخالفت کوي او غواړي چې په بله ژبه کې دعلم او عرفان، ادب او بصیرت خاوند شي هغه داسې مثا ل لري لکه چې دتودو ملکو مخصوص بوټي په سړو ملکوکې کري یادیوه موسم کرهڼه په بل کې کوي. داڅرګنده ده چې له دغسې سعی او عمل ځنې هیڅ نتیجه نه اخیستل کیږي او داراز زیار او زحمت انسان نشي مسعود کولی.
که یوملت وغواړي چې خپل احتیاجات په بله ژبه پوره کاندې او په پردۍ ژبه کې د علم اومعارف خاوند شي ښایي چې پخپل جدوجهد ځینې معلومات لاس ته راولي اولږڅه خپله مخه رڼاکړي، مګر دارڼا به لکه دغلو ډیوه ډیره ضعیفه او خړه وي چه په نري شما ل به مري او هیڅ دوام به نلري. که ملت دبل په ژبه څه زده کوي هغه زده کړه به لکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دطوطي اومينا زده کړه تش دژبې په سر وي او زړه ته به هيڅ لارنلري په داسې ملت کې هيڅکله دفکري نشوې او ارتقا هيله نه کيږي او نه په علم اوادب کې سمه اوصحيح لارو ورته پيداکيږي، دا راز ملتونه هميشه خپلې سترګې غړوي مګرڅه نه ويني. نو مونږ بايد ارومرو خپله ژبه ژوندۍ کړو او دعلم وعرفان ډيوه پکې بله کړو ځکه چې دا ژبه دملت په ذهن او زړه کې ځای لري او په رڼا باندې يې طبعاً دملت ذهني او دماغي خونه روښانه کيږي او ډير ژر دمعارف پلوشې دوطن په هره خواکې خپريږي.

خپل مليت ساتل

هرملت بعضې مخصوص شيان لري چې که سړی هغه ورځيني لرې کړي هيڅ امتيازورته نه پيداکيږي.
دهمدې لامله هر ژوندی او بيدار ملت خپل ټول ملي شيان لکه: رسوم او اداب، ملي موسيقي اوملي ادب، ملي ژبه اوملي روايات، ملي ذوق او ملي اخلاق په ډيرښه شان ساتي اوهېڅکله ځان دبل قوم په څيرنه ښکاره کوي. بعضې ملتونه پدې باب کې دومره ډير احتياط کوي چه خپل خرافات اوبيمعني شيان چې هېڅ فايده پکې نه وي هم له لاسه نه باسي اوډير ورباندې ټينګ وي. يوملت له بل ځنې علم، فن اوصنعت اخلي خوملي خصايص يې هيڅکله نه قبلوي مګر ځيني ضعيف النفس ملتونه چې دنورو ترتاثير لاندې راغلي، خپل ملي ذوق اواحساس يې ورک کړيدي ځکه چې هغوی ته خپل هرڅه بدمعلوميږي او پردی هرڅه ورته ښه ښکاري نوپه هرشي کې د نورو تقليدکوي او دمليت په معنی هم هيڅ نه پوهيږي خپل ځانونه ورته ډيرټيټ اوښکته ښکاري، ښه اوبد دنوروپه ذوق ځانته معلوموي او له ځانه هيڅ فکر نشي کولی.
که سړی ديوه قام ازادي اوخپلو اکي دروح اونفس له خواپه نظرکې ونيسي نوپوره ازادي او حقيقي خپلواکي هغه قوم لري چې پخپل فکرکې دبل قوم ترتاثير لاندې نه وي راغلی يعني په غير شعوري طورپه بل قام پسې نه وي روان، نه يې ذوق دبل دذوق تابع وي اونه دبل قوم فکرله خپل فکره ښه ګڼي.
هرکله چې پښتون يوتوريالی اوننګيالی تېردی چې تراوسه په دنياکې په جګواو هسکو سترګو ژوندون کوي او هيڅکله ورته بل څوک له ځانه لوړاو سترنه ښکاره کيږي نو طبعاً بايدخپل ملي خصوصيات اوپښتني مميزات په ښه شان وساتي او هيڅکله يې له لاسه ونه باسي.
دپښتنوملي اخلاق اوخويونه چې په پښتونواله ورځنې تعبيرکيږي دمليت ستنې اومهم ارکان دي چې په اجتماعي حيات کې ډيرزيات قيمت او اهميت لري او حقيقي تهذيب پکې ليدل کيږي، دپښتنوصاف اورښتيا ويل، پخپل عهد اوقول له سراو ماله تيريدل، له ضعيفانو او بې وزلوسره مرسته او کومک کول داټول هغه صفات او خويونه دي چې پښتانه يې دښتونولۍ ارکان اوشروط ګڼي.
دپښتنوملي تربيه هم پر يوه داسې اساس باندې قايمه ده چې له ننني حيات او ژوندون سره پوره موافقت لري داقوم اوس ديته نه دی محتاج چې څوک ورته دشجاعت او زړورتوب درس ورکړي يايې دزيار ايستلو او زحمت ګاللو لپاره تربيه کاندې ځکه چې دوئ ته خپل مليت داتعليم ورکړيدی چې بايد هيڅ کارورته په دنياکې ګران او مشکل معلوم نشي او له هيچا ځيني يې سترګه ونه سوزي. وګورئ! يوپښتون کله چې خپل ځان ستايي نووايي چې زه اسمان ته تيره غوررزوم او سرورته نيسم، صفتونه خو نورهم ډيردي مګر هر قوم او هرڅوک له خپل ملي ذوق اواحساس سره سم يوصفت ځانته غوره کوي اوفخر ورباندې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومعلومه شوه چې پښتنوته له مشکلاتو سره مقابله کول او ګرانوکاروته سرنیول ډیرښه ښکاریږي او داقوم د هرراز سختیو مقابلې ته تیاراومستعددی. دې قوم ته له هرچا ځنې خپل ځان لوړښکاري اوتل پخپل ملیت اوپښتونواله افتخار کوي، دهمدې لامله دقسم په ځای کې وايي:

پښتون به نه یم که داکار مې ونکړ.

نورقومو نه که عزة النفس او ځان ښه ګڼل یاپخپل ملیت باندې فخر کول کیسې زده کوي دوئ ته خپل محیط او ملیت دا ورښیي او بل معلم ته یې هیڅ حاجت نه پېښیږي.

د پښتنو ملیت او ملي اخلاق ددوئ له نامه سره تړلی شی دی.

که ځوک دپښتنوپه کلو او قبایلوکې وګرزي دابه ورته معلومه او ځرګنده شي چې پښتانه هغه چاته پښتون نه وايي چې هغه یوازې په پښتوخبرې کولی شي اونه پښتو یوازې ددغو مخصوصو الفاظو اوکلماتو لپاره استعالیږي ځکه چې ددوئ دمحاوراتو او اصطلاحاتو په نا لیکل شوي قاموس کې دا دوه کلمې خوراډیر معاني لري، چې ددې قوم ټول صفات او ممیزات پکې راځي.

نوموږ باید خپل ملي اخلاق اوپښتونواله په ښه شان وروزو او د خپلو تیرو پښتنو هغه خویونه چې باید انسانان او انسانیت ورباندې فخر وکړي تل په نظرکې ونیسو.

زموږ اسلاف او پخواني برسېره په دې چې توره او توریالیتوب ورځنې په میراث پاتې دی دنورو لوړو اوښو صفتو نو خاوندان هم و چې هیڅ قوم کې په طبیعي او غریزي ډول نه لیدل کیږي.

دوئ مهذب او خوشبین و، دوئ پخپل ناموس ډیر ټینګ و او بل چاته یې هم هیڅکله په سپکه سترګه نه کتل، په هر میدان او هرډګر کې دظالمانو دښمن او دمظلومانوملګري و، هر چابه چې دوئ ته ننګ راووړله سراوماله به وربانديې تیریدل اوهغه به یې تر خپل سیوري لاندې په ډیرښه شان ساته.

خپله سیمه به یې ډیره درنه ساتله او پخپله یوه ولیشت مځکه به یې خپل سرونه ورکول، هیڅکله یې په دنیاکې دبې ننګۍ ژوندون نه کاوه او نه به یې دچاپیغورخپل ځانته پریښوده، خپل نوم ورته له هرچا ځنې ښه ښکاریده او دپښتونولۍ آب وآبرویې په ډیر ښه شان ساتله، نوموږ باید خپل ټول ملي شیان او ملي اخلاق له هر چاځنې ښه وګڼو او پخپله پښتونواله ونازیږو، کوم طبیعي جوهر او معنوي ښیګڼې چې موږ لرو هغه په بل هیڅ قوم کې نشته او نه یې پیداکولی شي، که څه هم په فن اوصنعت کې له موږ ځینې ډیر وړاندې او مخکښ وي.

نو موږ بایدله نورو اقوامو ځنې فنون او صنایع، علوم اومعارف واخلو د نورو سیاست او معاشرت، کړه وړه هرڅه ځانته معلوم کړو مګر د هغوئ په ظاهري ښایست او ښکلیتوب خپل زړه بای نلو او نه خپل ملي ذوق دچاپه تقیلدکې ورکړو، موږ بایدد پښتونولۍ ښې جوړ کړو او لکه بلبلان دنورو دباغ په ګلانو ونه تیریږو.

موږ باید دخپلې ملي ژبې له ژوندي کولوسره سم خپل معنویت او ملیت پوره ژوندی کړو او لفظاً و معناً ځانونه پښتانه کړو، موږ باید دخپلې ملي ژبې په فانوس کې د پښتونولۍ رڼا او دعلم وعرفان نور دواړه جمع کړو او پښتو اوپښتونواله یوځای وروزو.

اوعقیده ولروچې زموږ خاوره دتهذیب او ښو صفتونو زانګووه او دتاریخ په حق شهادت دتهذیب پلوشې زموږ د ملک او زموږ دپلرو داعمالو د هنداري څخه په دنیاکې منعکس شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حرکت او وینښتوب

لمر ختلی او وړانګې یې له درونځې نه کوټې ته راپرې وتلي دي. یووړوکې ماشوم چې نوی له خوبه راپاڅیدلی په کټ کې ناست دی او د لمر پلوشو ته هر ساعت لاس وراچوی مګر هیڅ شی لاس ته نه ورځي اوموټې یې هماغسې تش پاتې کیږي دی پدې نه پوهیږي چې دا وړانګې زماپه سترګوکې ځای لري او هیچا ته لاس نه ورکوي.

او ه! واړه اوکوچنیان څه عجیبه طایفه ده او څنګه شیانو پسې هڅه کوي. دوئ چې کله خپل ځان په هنداره کې ووینې هم لاس وراچوي او منګولې ورسره لګوي، دوئ ته خپل ځان هم پردی ښکاري او دخپل سرخولۍ هم دبل ګڼي که ښه فکر وکړو مونږ هم لکه دوئ له خپل ځا ن سره په جګړه اخته یو او په همدغسې شیانو پسې هڅه کوو خودومره فرق شته چې دوئ ته خپل شی هم دبل ښکاري او مونږ د نوروما ل هم خپل ګڼو، دوئ په ورنې کې کلک ټرلی وي سره له دې لاس اوپښې خوزوي او خپل ځان خلاصوي مګر مونږ بې ټړلو هم هیڅ حرکت نه کوو او ځای په ځای پراته یو. هو! مونږ او واړه دومره ډیر فرق نلرو که مونږ هم لکه دوئ د خپل ځان او وطن لپاره څه کارنشو کولی یاواړه یو اویا ویده.

هو! خوب هم یوعجیب کیفیت دی. یوه شپه چې زه په درانه خوب ویده وم او تندې راباندې ډیره غلبه کړې وه نوما به لوی لوی سیندونه او ولې لیدلې اوهر ساعت به مې اوبه څښلې خومړیدم به نه اوتنده به مې نه ماتیدله، کله به مې په لویو ډنډو کې لمبل او کله به مې په لوی سیندکې غوټې وهلې، مګرله خوبه راپاڅیدم لاس مې هم لوند نه و او سخت تږی وم.

دویدو قومو نو ټول کارونه به البته همدغه شان وي چې هیڅ نتیجه به نلري، دوئ به ګمان کوي چې مونږ کارکوو او ګرزو مګرپه حقیقت کې به ځای په ځای پراته وي او هیڅ به یې نه وي کړی.

خوبونه هم ټول یو راز نه دي ځنې خلک ویده دي او په خوب کې خبرې کوي، بعضې لا داسې هم وي چې له ځایه پاڅیږي او ګرزي مګر ویښ نه وي. دچا خوب ډیرزیات او دروند وي چې په چیغو هم نه راویښیږي او ځینې کسان په یوه نرې ګنګوسې ویښ شي، نو ویښول که څه هم دویښوونکی کاردی مګر دویدو حا ل پکې ډیر تاثیر لري همدغه سبب دی چې دیوه ځای شاعران ډیر ژر خپل قام ویښولی شي او دبل ځای شاعران دا افتخار نشي ګټلی او دشورنارې یې دهواپه امواجوکې بې فایدې ورکیږي.

ویښول هم ډیر اقسام لري سړی ټول خلک په یوشان نه ویښوي، کشرانو ته سړی نارې وهي اوښوروي یې مګرځینې کسان په چاپې کولو او کښیمنډلو بیداریږي. پدې عصر کې چې ویښتوب ترهرڅه ضروردی باید هیڅوک ویده پاتې نشي، هرڅوک که دخپلو خواخوږو په نارو نه ویښیږي نودښمنان یې دبرچوپه څوکو ویښوي، اوهسې یې نه پریږدي، نو باید ویښ شومګر داسې ویښ نه لکه واړه هلکان چې له یوه خوبه راپا ځیدلي او په بل شان خوب کې پراته دي.

لاس اوپښې ښورول ضروردي خوداسې نه چې سړی د وړانګو په نیولو خپل وخت تیرکړي، وړانګې هم سړی نیولی شي او پوره استفاده ورځینې کیږي مګر هله چې سړی پوره ویښ وي او دزړه سترګې یې هم غړولې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوئیدل او جدیت

لکه چې دباغ بوټې اونیالګې ورځ په ورځ لوئیږي او وده کوي همدغه شان انسانان هم د رشد او تکامل لورته روان دي، مګر هېڅوک دا مسیر په سترګو نشي لیدی او هره شیبه یې په تفاوت نه پوهیږي، کله چې نباتات له مځکې نوي راځګ شي له خاوروسره برابروي او ښه لانه لیدل کیږي.
مګر څه موده وروسته ښایسته ډیرلوی شوي وي او ښه وده یې کړي وي، دا لویوالی یوځل نه پیښیږي بلکې له ابتدا څخه په یوه داسې تدریجي صورت جاري وي چې څوک یې هر ه ورځ فرق نشي محسوس کولی مګر هیڅوک ورځنې انکار هم نشي کولی، دنیاهم له خپلو ټولو موجوداتو سره همدغه شان د ترقۍ په لور روانه ده که څه هم مونږ یکې پټې سترګې پراته یواو حرکت یې نه وینو دغه نشو و نما چه په کائناتو کې په طبیعي صورت جریان لري او هیڅوك یې مخه نشي نیولی کله کله دبعضې عواملو په اثرکې له طبیعي حاله وزي او تغیر پکې پیښیږي.
هو! انسان دا اقتدار لري چې د طبیعت سیرد خپل تدبیر په مرسته ګړندی کړي او پخپله روزنه او زیار یو باغ ډیر ژر سمسور کاندي دانسان جدیت او فعالیت هم په حقیقت کې همدغه معنی لري چې دی له طبیعت سره یولاس شي اوخپل تاثیر څرګند وښیي.
کله کله سړي پدې راز بحثونو کې له ځینو کسانو اوري چې په هر کارکې اعتدا ل ښه دی او ډیره بیړه ښه نه ده .
هو! اعتدا ل ښه دی اوپه هیڅ کار کې دومره بیړه نه ده په کار چې سړی پخوا له فکر کولو یوه کارته ملاوتړي او داسې منډې پکې ووهي چې په یوه شیبه کې ځان دومره ستومانه کړي چې بیا دوه ساعته ځای پرځای پروت وي او دحرکت نه وي مګر داسې هم باید ونشي چې سړی اعتدا ل دځان لپاره پلمه کړي او ټول کارونه طبیعي جریان ته وسپاري.
وګورئ! اوسپنه یانور فلزات پس له ډیرو قرنو اوپیړیو دیوه مناسب حرارت اوطبیعي تحول په اثرکې داصلاحیت پیداکوي چې بعضې الات او اسبابونه ورځنې جوړشي، مګر کوم وخت چې صنا عتي فابریکو او دانسان لاس ته راورسیږي ډیر ژر هر راز تحولات قبلوي او دانسان جدیت او فعالیت ته ځان تسلیموي.
نو دطبعیت سیر همیشه پداسې طور جارې وي چې لیدل کیږي نه مګر دانسان دفعالیت اغیزه ښکاره اوڅرګند وي.
په هرځای او هر مملکت کې چې دجدیت څرخونه په بیړه چلیږي هلته په ټولو شعبوکې ښکاره پیشرفت لیدل کیږي او ورځ په ورځ په کارونوکې تفاوت محسوس کیږي نوباید هر سړی دخپل جدیت او فعالیت له مخې هر راز موانع لرې کړي او مخ وړاندې لاړشي، پدې لارکې که سړي ته هر څومره پیچومي مخې ته راشي باید سترګې یې ورته سپینې نشي او اسانه یې وګڼي.
سړی که په یوه قوي زړه او د امکان په سترګه هرشي ته ګوري هغه ته ډیر موانع نه پیښیږي او څه شی یې مخه نشي نیولی، مګرهغه کسان چې ضعیف النفس دي هغوئ پخپله ځانته موانع پیداکوي او دومره اهیمت ورکوي چه داقدام تصورهم نشي کولی. ډیر خلک یوازې دهمدې لامله چې یو کار ورځینې خراب نشي هیڅ کارته زړه نه ښه کوي اوله هرشي ځنې ډډه کوي، زما په خیا ل دغه راز ذهني موانع له ټولو موانعو ځنې ډیر تاثیرلري، څوک چې له خپل پیشرف سره مینه اوعلاقه لري هغه باید دا رازفکرونه بیخي له ځانه لرې کړي او خپل هغه حرکت چې دده د نقصان اوتاوان موجب کیږي هم له سکونه ښه وګڼي.
سړی باید په لوی لاس خپل ځان یابل ته ضرر ونه رسوي مګرله موهوم ضررځنې هم دومره ونه ډارشي چې هیڅ کارته لاس وړاندې نکړي او لاس ترزنې ناست وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسان ډیرو زیانو او تاوانو ځینې یوه ډیره قیمتي اومهمه فایده اخلي چې هغه تجربه ده، څوک چې دژوندون په حقیقي مفهوم پوهیدلی وي چې حیات بې له حرکت او جدیت ځینې بل شی نه دی او دا هم ورته معلومه وي چې ددنیا ټول ژوندي شیان دهمدغه ورزش په مرسته قوت او طاقت مومي هغه هیڅکله په ځای کښیناسته نه قبلوي.

وګورئ! کوچنیان او واړه دخاپوړو او څخیدلو په ذریعه خپل غړي قوي کوي او په سکون نه راضي کیږي.

داځکه چې دحیات له قانونه خپل سرنه غړوي اوکه هر څومره پخپلو حرکاتو کې تکلیف ووینې اوهر ساعت پرمخه ولویږي بیا راپاڅیږي اوپخپلو پښودریږي، داګرزیده او ښوریده دوئ خپل کارګنې او هیڅکله له خپلې موریا پلار ځینې پکې مرسته نه غواړي.

هرڅوک چې غواړي له خاورو ځینې خپل سر را هسک کړي او پورته شي یا په بل عبارت د بلې ورځې لپاره ځان قوي کړي هغه بایدله دغسې پرزېدلو او ولیدو و نه ډارشي او نه په دا راز واقعاتو چې دحیات په لاره کې هر چاته پیښیږي دومره متاثرشي چې له هرڅه لاس واخلي او په هسې کښیناستو راضي شي.

نواعتدا ل پسندي باید زمونږ دپیاوړو ملګرو دجدیت اوفعالیت سیر ورو نکړی شي او نه باید داحتیاط نوم په دوئ دومره اغیزه وکړي چې غړي یې بیخې سست شي او هیڅ ونکړي ځکه چې احتیاط دیته نه وایي چې سړی هیڅ نه کوي او نه اعتدا ل دغه شی دی لکه چې بعضې خلکو دخپلو داسې حرکاتو لپاره نوم کړی چې په سترګونه لیدل کیږي او نه یې چاته تاثیر معلومیږي.

کوم قومونه چې دترقی په لارکې له نورو ځینې وړاندې او دمخه دي که هغوئ داعتدا ل په نامه خپل سیرلږ څه وروکوي او په وقارو متانت د تکامل سیر قطع کوي ورته ښایی مګر یوداسې قام چې له نورو ځینې بیرته پاتې وي هغوئ بایدله منډو کار واخلي اوپه نورو پسې ځان ورسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوره ژوندون

دغه شپې او ورځې چې زمانه او وخت بلل کيږي دنړۍ پرټولو موجوداتو باندې راځي اوتيريږي، مګر کوم تاثيرچې په حيواناتو کې کوي هغه دصحراپه کاڼو کې نشي کولی.
زمانه او وخت دباغ په ونواو بوټو خزان او بهار راولي چې بعضې بوټي ورکوي او بعضې نوی پيداکوي، همدغه شان په حيوانانو کې زږښت اوځواني، قوت او ضعت پيښوي مګر دبيدياکاڼې که هر څومره وخت وربانديې تير شي هماغه شان وي، د پسرلی نسيم او د منې بادونه پکې هيڅ توپيرنه ښکاره کوي، نوويلی شو چې عصراو زما نه په ژوند يو شيانوکې تاثير کوي او ژوندون هم دزمانې تاثير قبلولو ته وايي.
هو! زمانه او عصر په ژونديو شيانو کې دهرشي داحساس په اندازه اغيزه او عمل کو ي او په هغه ځمکه کې ښايسته او ميوه داره بوټي زرغونوي چې هلته دحيات ماده او ژوندي ذرات موجود وي، په شنډه مځکه او وچ ډګر کې هېڅکله هغه تاثير نشي کولی چې په باغ اوبڼ کې يې کوي همدرانګه کوم تاثيرات چې زمانه او وخت دانسانانو په ډله او ټولګي کې لري هغه دغرو او رغوبه حيواناتوکې نلري، نوويلي شو چې انسان د زمانې له تاثيره نسبت ټولوموجوداتو ته زياته استفاده کوي او لکه څنګه چې زمان په ده کې تاثير او عمل کوي، دی هم په زمان کې عمل او اغيزه کوي، همدغه انسان دی چې دده په افعالو اواعمالو يو عصرله بل څخه بيليږي او دده په شاهکار يو قرن په بل باندې افتخار اوسرلوړيي کوي.
زمانه ځي او تيريږي مګر دانسان اعما ل او افعا ل له ځانه سره داسې نشي وړی چې دخلکو هيرشي او دچاله ياده واوزي، زمانه داکولی شي چې انسان له ځان سره ملګری کړي او له دې نړۍ څخه يې بوزي يا په بل عبارت دده وجود خاورې کړي، مګر دده ښه نوم او ښه عمل هيڅکله او په هيڅ شان نشي محوکولی.
ښايي چې بعضې کسانوته دښه عمل په نسبت دا سودا پيداشي چې موږ ښه عمل څه شي ته وايو؟ او زموږ مقصد پدې ټکي کې څه شی دی؟
ددې پوښتنې ځواب به همدومره لنډ او اسانه ښه وي: هرکارچې دنورو انسانانو په خير اوفايده تماميږي او خلکو ته يې فايده رسيږي هغه ښه عمل او ښه کارد ی.
زموږ دا لنډ عبارت البته هر راز مادي او معنوي امورچې دبشريت په فايده باندې تما ميږي دښه عمل په نامه خلکوته معرفي کولی شي، همدغه ښه عمل دی چې دبشرپه تهذيب او تمدن کې لويه برخه لري چې بايد زمان اومکان وربانديې فخر اولويي وکړي.
دغه راز ښه عمل که هرڅوک پخپلو سوانحو کې لري هغه به اخرت کې هم دده په مخ کې لکه د جنت ښکلې او کلالی حوره ګرزي او دی به ورځنې خوند او حظ اخلي. زموږ دا بحث دژوندون په شاو خوا کې دی اوهغه انسان وربانديې ستايو چې دغه راز ښه عملونه ورځنې پخپل عصر او زمانه کې وليدل شي. موږ مخکې وويل چې ژوندون دزمانې تاثير قبلولوته وايي مګر داد حيواني او نباتي ژوندون تعريف دی چې دانساني ژوندون په نسبت نيمګړی او ناقص معلوميږي. موږ هغه انسان په انساني ژوندون باندې ستايو چه هغه هم د زمانې عمل او تاثير قبلوي او هم پخپله په نورو شيانوکې اغيزه اوعمل کوي موږ هيڅکله هغه قوم يا هغه ملت ژوندی نشو بللی چې زمان وربانديې راځي او تيريږي او دوئ پکې هيڅ نه کوي.
دغسې عمر يا شپې او ورځې خو په حيواناتو اوباغ و بڼ باندې هم تيريږي چې هغوئ ورځنې استفاده کوي او لوييږي مګر دغه لوئيده د دوئ کار اوعمل نه بلل کيږي څکه چې دوئ يوازې دزمانې تاثير قبلوي او پخپله څه نه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ غواړو چې انسان پداسې حيات او ژوندون وساتو چې له ده سره وړاو مناسب وي انسان بايد په ديناکې داسې ژوندون وکړي چې دنورو په ژوندون کې هم برخه واخلي او خپل قرن ژوندی کړي.
ددنيا لوی مصلحين او لارښوونکي، لوړ او نوموړي فيلسوفان چې دبشريت کاروان يې دجهالت په توره شپه کې يې په سمه لار روان کړی دی او د جهالت په توره شپه کې يې لکه داسمان ځليدونکي ستوري هرچاته لوری او لودن ښودلی دی چې دبشر دمادي اومعنوي حيات ددوئ مرهون دی او تراوسه پورې ددوئ په نامه په دنياکې ژوندي دي همدوئ د انساني ژوندون مثالونه اوښې ښې نمونې دي چې په لوړ اوتام حيات ستايل کيږي.
دا راز حيات نه دزماني سيلاب وړلی شي او نه يې قرمونه او عصرونه په اثرو باندې خاورې اړولی شي، دا راز ژوندون دومره قدر او قيمت لري چې زمان او مکان ورباندې وياړي او د مځکې پله په همدغسې کسانو باندې درنه او سنګينه ده چې پرښتې ورته دلمر اوسپوږمۍ ډيوه په لاس ولاړې دي او نندراه يې کوي.
موږ غواړو چې انسان خپله اندازه اوخپل استعداد په نظرکې ونيسي اوځانته هغسې ژوندون غوره کړي يعني هيڅکله په يو داسې ټيټ او ناوړه حيات چې حيوانات او نباتات يې هم لري راضي نشي.
حيات او ژوندون ځانته مدارج او مراتب لري چې موږيې دلته په نباتي، حيواني اونساني ژوندون ستايو چې نباتي حيات بې شعوره او حيواني حيات ته شعوري ژوندون ويل کيږي. هرکله چې انسان له شعوره ورتير دعقل او فکر خاوند هم دی بايد د ده حيات او ژوندون هم لکه فانوس دعلم او پوهې په رڼا ښايسته او روښانه وي چې دزماني په حا ل تاثيروکړی شي او تياره يې په رڼا بدله کړي، همدغه حيات چې هم دزماني تاثير قبلوي او هم پخپله په زمانه کې تاثير کول دي کامل اوپوره حيات بلل کيږي چې دانسان لپاره مناسب دی. که موږ غور وکړو دمځکې دنورو موجوداتو ژوندون هم په حقيقت کې دانسان په حيات پورې تړلی دی که دانسان حياتي فعاليتونه نه وي، دحيات او ژوندون ماده به دمځکې له مخه که بيخې ورکه نشي نو دومره خوبه کمه شي چې له دې وخت سره هيڅ نسبت پيدانکړي، نوانسان بايدلکه لمر يو با حرارته او روښانه ژوندون ولري چې دده په تاثير دمځکې دمخ ټول شيان وروز ل شي او وده وکړي.
هو! انسان بايدلکه لمر داسې وي چې دده په تلو د مځکې نيمه کره د غم او ماتم توركالي واغوندي او هر څوک دده تګ له دنيا ځنې پوره حس کړي.

د ژوند مقصد

هرسړی چې هرڅه غواړي يا له هر شي سره مينه لري، هماغه شی د ده مقصد او مطلب ياپه بله ژبه خواهش او ارزو بلل کيږي، هغه مين او عاشق چې خپلې معشرقې ته رسيدلی او خپله محبوبه يې په داسې خوشحالۍ په غيږکې نيولې ده چې بې شرابو مست او مدهوش دی يا هغه څوک چې شپه او ورځ يې دشهرت دګټلو او اعتبار پيداکو لولپاره يوه کړی او لوړې رتبې ته رسيدلی دی، همدارنګه هغه دعلم او عرفان دډيوې پتنګ چې دجها لت په توره شپه يې ځان دمعرفت رڼا ته رسولی دی او له هر چا ځنې خپل ځان مسعود ګڼې داټول په حقيقت کې بې له دېنه چې خپل مقصدته رسيدلي دي بل مفهوم نلري.
نو ددنيا هره خوشحالي يوه ګرانه اوقيمتي مرغلره ده چې دمقصد په لمن کې موندل کيږي.
دنيا په حقيقت کې يو نندارتون دی چې انسان ته هر راز ښکلي او ښايسته شيان ورښيي چې هرڅوک له خپل ذوق او خواهش سره سم يوه شي پسې هڅه وکړي او ځان وروړسوي، بلکې انسان لاڅه چې حيوانات او د هوامرغان يې هم هسې نه دي پرې ايښي بورا يې دګل په ګلاليو پاڼو مين کړی او دپتنګ په زړه کې يې دشمع دمحبت ډيوه بله کړيده

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو چې سړی خپلې سترګې نبې وغړوي او هرطرف ته ښه په ځير ځير وګوري هرشی او هرڅه دخپل مطلب او مقصد لپاره زيار باسي او په هر شواخون چې وي ځان وررسوی نوبيا ويلی شو چې ژوندون په حقيقت کې د خپل مقصد لپاره حرکت او جديت دی. خوشحالی يا سعادت هم د مقصد په رسيدلو يا دمقصد دپاره په زيار ايستلو کې دی بلکې هغه کسان چې خپل مقصد ته لانه دي رسيدلي او په لاره کې دي دهغوئ خوشحالتيا لا يو بل شان کيف لري چې په کاميابی کې نه پيداکيږي.

مونږ مخکې وويل چې ژوندون هغه حرکت دی چې دخپل مقصد او مطلب لپاره وي ځکه چې هر حرکت او ژوندون سند او دليل نشي کيدی، هغه ګټه چې څوک يې له غره ورغړوي اوپه ډيره بيړه مخ ښکته راځي يا هغه خزان وهلی پاڼه چې د مني باديې له ونې بيله کړي او يوه خوا بله خوا يې وړي دا هم حرکت دی خو ژوندون ورته نه ويل کيږي، همدارنګه موټر، بايسکل، طياره او داسې نورچې دبل مقصد لپاره په حرکت کې دي او پخپله کوم مقصد نلري ژوندي نه بلل کيږي.

موږ دلته په مطلق حرکت کې بحث نه کوو اونه مطلق حيات زمونږ دبحث موضوع ده، زموږ غرض انساني ژوندون او انساني حرکت دی چې عالي يا حقيقي حيات ورته ويل کيږي.

نو هرانسان چې په هغه کې دغه راز حرکت نه وي هغه ژوندوی نه بلل کيږي مګرپه حيواني ژوندون ورته قايليدی شو. دانسان حرکت دحقيقي ژوندون نښه نه ده هغه انسان چې ګوزڼ و هلی دی او شپه او ورځ په حرکت دی ياد سړو له لاسه او دچا له ډاره لکه پاڼه رپيږي داهم حرکت دی خو دمقصدد پاره نه، همدارنګه هغه څوک چې پټې سترګې پروت دی او په ويدو يوه خوا بله خوا لاس اچوي يا ډډه په ډډه اوړي را اوړي دا هم حرکت دی مګرداسې ناقص حرکات دحقيقي او انساني ژوندون دليل نشي کيدی مونږ هغه انسان ته په حقيقي ژوندون قايليدلی شو چې په خلاصو سترګو پخپله اراده اومينه دخپل مقصد، خپل ملت او خپل وطن لپاره کار او حرکت کوي او که داسې نه وي نو ددغسې کسانو مرګ او ژوند څه فرق نلري ځکه چې د دغسې کسانو حيات او ژوندون بې له خوراکه بله هيڅ نتيجه نلري، او په دې هرڅوک پوهيږي چې ژوندون ددې د پاره نه دی چه سړی يې يوازې په خوب او خوراك تير کړي او تش د ژوندون په نامه خوشحا ل وي ځکه چې دا راز ژوندون دحيواناتو په برخه رسيدلی دی چې بايد انسان هيڅکله ورباندې خوشحاله نشي.

زموږ له دې تيربحث ځنې به داڅرګنده شوې وي چې زموږ مقصد په دې ويناکې دحقيقي اوانساني ژوندون تعريف او ښودنه ده چې دهر چا ورته پام شي اوپيدايې کړي نو بيا د نتيجې په ډول وايو چې حقيقي يا انساني ژوندون هغه حرکت دی چې دخپل مقصد لپاره وي او هرڅومره چې دسړي مقصد لوړ اوښه وي هغومره يې ژوندون هم ښه او د ستايلو وړ وي.

که ديو سړي مقصد له خپل شخصي مفاد ځنې لوړاو پورته وي يعنې يوازې دخپل ځان په غم نه وي اخته او د اجتماعي سعادت لپاره هم زيار باسې البته ددې سړي ژوندون او حيات ډيرقدر اوقيمت لري چې بايد هرڅوک يې وستايي او ورباندې خوشحاله وي ځکه چې حيات دمقصد حاصلو لو وسيله ده او قيمت هم دمقصد په اعتبار ټاکل کيږي مګر دا هم بايد ووايو چې لوړاو ښه مقصد هرڅوک دځان لپاره نشي ټاکلی اونه د هر چا سترګې ورباندې نښلي، ځکه چې هرڅوک دخپلې پوهې او خپل فکر په اندازه يوشی خوښوي چې هغه يې مقصد بلل کيږي نوهر څومره چې ديوه سړي تعليم لوړ وي او تربيه يې ښه وي او په هره اندازه چې د چابصيرت او بصارت زيات وي هماغومره يې مقصد هم ښه اوعالي وي نو مونږ هيڅکله له يوه داسې سړي چې هغه دانفرادي حيات له دايرې ځنې دباندې نه وي وتلی او داجتماعي حيات تصورهم نشي کولی دا اميد نشوکولی چې هغه دې يو اجتماعي مقصد ولري اودهغه مقصد لپاره دې زيار وباسي نو زموږ د پوهانو او ليکوالو دا وظيفه د ه چې خلکو ته لوړ اوعالي مقاصد وروښيي اوله اجتماعي حيات سره يې اشنا کړي يعنې دلوړو مقاصدو محاسن او ښيګڼې ورته پوره ښکاره کړي چې هرڅوک په ډيره مينه او محبت ديوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه اولوړ مقصد په لور روان شي او دومره شوق ورسره ولري چې هيڅکله ستړی او ستومانه نشي اونه يې هيڅ راز تکليف او زحمت مخه ونيولی شي.
هو! ډيوهانو په برخه له اولې ورځې همدغه وظيفه رسيدلې ده چې دخلکو له سترګو د جهالت پردې لرې کړي او له درانه خوبه يې را جګ کاندي چه هر څوك د خپل حيات او ژونددپاره حرکت وکړي اوله دغو شپو او ورځو چې په هرچاباندې تيريږي استفاده وکړي ځکه چې زمانه او وخت په حقيقت کې لکه يو بحر داسې دی چې هر څوک ورځنې دخپل مقصد په اندازه استفاده وکړي څوک ورځنې ښايسته اوقيمتي مرغلرې راوړی او څوک پکې يوازې کبان نيسي بعضې لا داسې هم وي چې بې له اوبو څښلو نوره استفاده نه کوي.
موږ بايد د زمانې له دريابه پوره استفاده وکړو او په قيمتي مرغلرو پسې لاس وګرزوو.
زموږ ښاغلي اوپوه اديبان بايدلکه ډيښتو اوپښتونولی حامي خوشحالخان خټک خلکو ته دسعې جدوجهد درس پدې ډول ورکړي.

که غوټې پسې وهي په لاس به درشي
چا وې داچې په درياب کې ګوهرنشته

دا راز صحيح افکار که د چاپه مغزوکې ځای ونيسي او يقين پيداکړي چې په سعيه او کوشش، جدو جهد هر راز مطلب حاصليږي اوسړی پخپل زيار و زحمت له وخت او زمانې ځنې هرډول مادي او معنوي استفاده کولی شي هغه هيڅکله محروم نه پاتې کيږي او هرو مرو دزمانې له ډک دريابه خپل مقصد او د مراد ګوهر لاس ته راوستلی شي.

ګنهل

شپه ده او داسمان ځليدونکي ستوري درګرده سترګکونه وهي زه پورته پاس په اسمان کې د سپوږمۍ او ستورو ننداره کوم يو بل هلک چې ديوه لوی ډنډ په غاړه ناست دی هماغه سپوږمۍ او ريږديدونکي ستوري په رڼو او بوکی ډيرښکته دمځکې په تل کې ويني. وګورئ! دانسانانو نظر څومره توپيرلري چې يوشی په يوه وخت کې څوک پاس پخپل سروينې او څوک يې ټيټ په مځکه کې مومي همدغه يوه رڼا ده چې هم پورته په شنه اسمان کې او هم ښکته په مځکه کې ترسترګو کيږي. نه همدغه يوشين ډنډ دی چې هم پاس په سر ولاړ دی او هم ترپښو لاندې ليدل کيږي، مګر که سړی لږ څه د شپږو جهاتو او خواو له قيده ځان خلا ص کړي او دخپلو اعتباراتو له دايرې ځنې بهرشي نوبيا دحقيقت په لويه اولايتناهي فضاکې لوری او لودن ورکوي او خپل ځان هم ورځنې ورکيږي.
نو انسان په حقيقت کې تل دخپل اعتبار او ګمان په نړی کې ژوند کوي او هر څه په هغه جامه کې ويني چې دی يې وراغوندي.
هو! ددنيا ټيټوالی اوپورته والی زموږ سترګو او اعتبار پيداکړيدی او داسره اوشنه رنګونه زموږ د دوو سترګو مولودګڼل کيږي که زموږ اعتبار او ګڼل څه قيمت ونلري سره اوسپين زيړ او ګليټ څه توپير نلري.
موږته خپل ګمان بعضې واړه شيان غټوي او بعضې غټ شيان راته واړه ښکاره کوي، د هرکارګرانتيا او اسانتيا زموږپه لاس کې ده او دهرشي قيمت او اهيمت زموږ په اعتبار او ګڼلو پورې اړه لري.
همدغه زموږګڼل او اعتبار په هر څه کې تاثير کوي او په دنيا کې نوي دودونه او ذهنيتونه پيداکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدغه شی دی چې کله انسان له یوموهوم شکل ځنې ویروي اوکله یې دتوپ خولې ته د حملې لپاره تیاروي، دانسان ګمان او اعتبار یوداسې طلسم دی چې که دی یې پخپله مات نکړي هیڅوک یې نشي ماتولی.
نوهرقام او هرملت ترهغه وخته لوړاوغښتلی وی چې پخپل ځان ویسا او اعتماد لري او هرکله چې خپل ځان ضعیف وګڼي نوبیایې هیڅکله پښې نه ټینګیږي اونه دسیالۍ په میدان کې پخپلو پښودریدلی شي.
همدغه سبب دی چې نن دهرملت پوه او پیاوړی واکدارن خپل ملت ته دغرورملي او اعتماد بنفس درس ورکوي او په دغه راز تلقیناتو یکې یو قوي زړه پیداکوي چې بعضې ور ځنې په خودی باندې تعبیر کوي او دملتو په لوړوالي او ارتقا کې زښت ډیرتاثیر اواغیزه لري او اجتماعي پوهان یې خورا ډیرستایي ځکه چې حقیقت تریوې اندازې زموږ داعتبار اونظر په واک دی او لوړوالی یا ټیټوالی هم زموږ په لیدو پوري اړه لري.
هو! همدغه انسان دی چې کله حقایق باطلوي او کله دخپل لاس په بتانو خپل ځان غولوي، همدغه انسان دی چې کله سومنات ماتوي او کله یې پخپله جوړوي، همدغه انسان دی چې کله ددین او شریعت له دایرې اوزي اوکله دعرف او عادت په لومه کې داسې نښلي چې هیڅکله ځان نشي خلاصولی.
هو! انسان کله دلاس غوټه په خوله خلاصوي او اسانه کارځانته ګرانوي. کله ډیر مشکل اوګران کارونه اسان شمیري او دخپل ګمان په مرسته یې په اسانه سرته رسوي، نوویلی شو چې دانسان خپل ګمان دده په حق کې منلی او صحیح حقیقت دی او که یوځل پخپل ګمان بدګمان شو نو بیاپه هیڅ ځای کې حقیقت نشي پیدا کولی او پخپل وجود هم نه قایلیږي.
نو څومره به ښه وي چې زموږ اوستاسې ګمانونه ښه وي.

زړه او سترګې

کله یوشی په سترګو کې ښه ښکاره شي او په زړه کې ځای ونیسي اوکله زړه یوشی سترګو ته ښه ښکاره کوي. دسترګوکارله ښایست سره دی او د زړه له مینې او محبت سره، کله مینه دښایست په اثرکې پیداشي اوکله دمینې په سبب سړي ته یوشي ښایسته اوګلالی ښکاري. بعضې خلک دي چې زړه یې په سترګو کې دی او بعضې په زړه کې سترګې لري، ډیرځله دسرسترګې غولیږي او لکه ورکی هلک په یوه ښایسته مارخپل زړه بایلی لکه د هوامرغه شنه پټې ته راښکته کیږي او د څو دانو لپاره ځان په لومه کې نښلوي مګر دزړه سترګې په داسې شیانو نه غولیږي اوهرشي کې دنقص او مفاد ډیر واړه ذراتویني، یوازې ظاهري ښکلیتوب او داسې ګلالیتوب نه خوښوي چې عاقبت او نتیجه یې ښه نه وي دغه دسرسترګې چې دلمر او سپوږمۍ په رڼاکې یوشی او بل شی ویني هرڅوک لري، مګر ډیر لږ خلک دي چې دزړه په سترګو څه شی لیدلی شي ځکه چې داسترګې د علم او عرفان رڼا غواړي او بې له دغې رڼاهیڅ نه ویني او وربانديې تورتم وي. کله کله سره د علم له رڼا هم داسترګې څه نه ویني ځکه چې بعضې داسې پردې وربانديې پرتې وي چې بې د هغو له پریکولو هیڅ کارورځنې نه اخیستل کیږي، داپردې زیاتره د تقلید په سبب پیداشویدې. یا د اوهامو او خرافاتو ګرداو غبارپیداکړی وي چې علم یې هم علاج نشي کولی.
داسترګې دانسان هغه پټ استعداددی چې په مختلفو نومونو لکه عقل، بصیرت، فکر اوداسې نور ورځنې تعبیر کیږي.
اوانسان وربانديې له نورو حیواناتو پیژندل کیږي، انسان باید اورمرو خپلې دغه سترګې وغړوي، اوکار ورځنې واخلي.
سترګې پټول چې دپښتنو په محاوره کې لوی عیب دی هغه دهمدغو سترګو پټول او حقیقت ته نه کتل دي. کوم ضعف یا عیب که په دغو سترګو کې وي هغه باید حتماً اصلاح شي ځکه چې ترهرڅه دمخه دغه علاج ضرور اولازم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که داسترګې روغې نه وي دعلم رڼا هیڅ اوبې فایدې ده لکه چې یوه ورانده ته دلمر پلوشې هېڅ دي. څوک چې داسترګې نلري هغه لکه ښاپیرک دعلم له رڼا تښتي او ځان ورنه پټوي یالکه هغه بوټی چې دلمر رڼا ورباندې بده ګلیږي او په سیوري کې ښه وده کوي دی هم په تورتم اوتیاره کې خوښ او خوشحاله وي.
چاچې دزړه له سترګو کار اخیستي او په همدغه نظربې دنیاته کتلي هغوئ ددنیا په صحنه کې ډیرشیان لیدلي اوهرڅه یې پخپله لمن کې راغونډ کړي دي ځکه چې د دې سترګو مخه هیڅ شی نشي نیولی او تر ډیرو لرې ځایو پورې رسیږي که انسان له دې سترګو کاروا‌خلي او داسترګې وروزي نـو خپل ورانـدې وروسته حا ل وما ل تریـوې انـدازې ویني اوخپل ښه او بد ترهغه حده چې دبشر لاس رسیږي سنجولی شي.
څوک چې داسترګې لري هغه له هغو شیانو چې مور ته عادي معلومیږي ښه لوړمطالب معلومولی شي او دیـوې منې له لویدلو ځنې دمځکې قوه جاذبه معلوموي، دداسې کسانو په نظرکې دونې یوه شنه پاڼه دمعرفت دفتر او کتاب وي چې ډیر حقایق پکې ویني اوښه نتایج ورځنې اخلي.

زه دې پیژنم

که ته سل ځله ځان راته په بل ځیر وښیې اوخپله جامه بدله کړې زه دې پیژنم اوپخپل زړه کې ستا حقیقت ته په ځیر ځیرګورم. ستا خوښه چې ځان هرڅنګه ښکاره کوې او پخپل ظاهري وضعیت کې هرڅه تغیر کوې مګرپدې پوه شه چې نه به دچا په ادارک او بصیرت پرده وغوړوې او نه به خپل حقیقت بدل کړې.
لکه چې یو مین خپله لیلیٰ په لوی ټولګي کې پیژني یا لکه یو حقیقت لیدونکی چې ریا کار زاهد ترسپین څادر لاندې ویني چې داڅوک دی اوڅه کوي، همدغه شان ته هم هیڅکله نه پټیږې او زه دې پیژنم.
ته پخپله چالاکۍ خپل ځان بل راز ښکاره کوې او زه هم ستا په مخکې څه نه وایم مګر په زړه کې پوهیږم چې ته څوک یې؟ ته پدې پوه شه چه ښه لباس، ښه وینا، ښه شهرت، عزت او اعتبار همدارنګه یو هسک او جګ مقام ته ختل هیڅکله دسړي معنوي معیار نشي لوړولی که څه هم دځینو په نظرکې لوړ ښکاري، ته پدې پوه شه چې که خلک ستاله ظاهري حاله متاثر کیږي او تا بیموجبه ستایي داستاینه تاته هیڅ فایده نشي رسولی اونه ستا پـه حقیقت کـې څه تغیر او تحول پینبوي.

هو!   که یې سل ځله څوک لعل لعل بولي   په ستایلو به لعل نشي کوټي لال

لکه چه یو غمجن سړی پخپله مصنوعي خوشحالۍ ځان نشي خوشحالوی همدغه شان ټول ظواهر د حقیقت په تبدیل کې بې دخله اوبې تاثیره دي.
یوټیټ سړی که دغره سر او جګ ځای ته وخیژي هغه ته هرڅه ټیټ ښکاري مګردی هم ټیټ وي او په حقیقت کې هیڅ نه وي لوړ شوی.
نو دا راز لوړوالی بې له دینه چې د سړي په نظرکې نورټیټ ښکاره کړي او غرورپیداکړي بله فایده نلري.
هو! دا راز لوړوالی سړی له نوروخلکو ځنې لرې کوي او لویوي یې نه!

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقیقت

لکه چې کله کله سړي ته خپله واهمه په توره شپه کې بعضې ډارونکي شان پیداکوي چې هغه یوازې دده په سترګوکې ځای لري اوبل څوک یې نه ویني، دښمنان او معاندین هم بعضې داسې عیبونه دسړي په شان کې ویني چې نورخلک یې نشي لیدلی او یوازې دهمدوئ تخیل پیداکړی وي، نولکه چې عشق او محبت زموږ سترګې داسې تړي چې دخپل محبوب معائب له محاسنو څنې نشوبیلولی، حسد او عناد هم زموږ او د حقیقت ترمنځ حایل کیږي او لکه دجهل حجاب ډیر حقایق له موږ څنې پټوي یایې په بل رنګ ښکاره کوي.

نونه هغه ستاینه حقیقت لري چې مجنون یې دلیلی دسپي کوي او نه هغه عیب چې دښمنان یې په سړي پسې تړي.

نو تر څو چې موږ خپل ځان دعشق او محبت له پنجو او دعناد او حسد له منګلو خلاص نکړو څنګه به حقیقت ته ورسیږو او په څه شان به دحقیقت په شاوخوا کې ازاد فکر وکړی شو؟

نو ارومرو به یا دعشق او محبت لامله د یوه شي په حق کې خوشبین یو اوبه ګمان به ورباندې کوو یا به دنفرت له کبله بدبین یو چې هیڅکله به محاسن نشولیدلی اوهرشي ته به دبد ګمانۍ په سترګه ګورو. په دغه دواړو حالو کې به موږ ته خپل ګمان حقیقت ښکاري مګرله حقیقت نه به ډیر لرې یو.

زما په ګمان څنې کسان ډیرزیات غولیدلي دي چې دخپلو عیبو په پلټنه کې خپل دښمنان په حقه ګڼي او داګمان یې کړی چې دښمن لکه ائینه دسړي عیب په رښتیاني صورت سړي ته ورښیي ځکه چې حسد او عناد ارومرو ددښمنانو ذوق او ذایقه دومره خرابوي چې انګبین ورته سکنجین ښکاره شي لکه چې شیدوایي:

ګلــه مــن یــم لــه حاســده   ښــه متــاع کانــدي کاســده
انګبـــــین ســــــکنجبین کـــــا   پـــه مـــزه یـــې تریـــوجبین کـــا

نوکه موږ خپل عیب ددښمن په ذوق پیژنو او د حاسدانو ذایقې ته اعتبار ورکوو، ودې شي چې خپل خواږه تروه وګڼو او ددې په ځای چې ځان اصلاح کړو له ښوځنې بدوته واوړو، نوبیابه هم حقیقت ته نه یو رسیدلي او غلیدلي به یو.

هرکله که له دغو شیانو مجرد شو او دخپلو احساساتو او اعباراتو له دایرې بهر شو مګر پدې شرط چې دهمدغې بې اعتبارۍ په نړۍ کې پاتې نشو او لوړ مقام پیداکړو یعنې مایوس نه شو او لا په حقیقت پسې وګرزو ښایي چې هغه وخت موسترګې پخې وي او حقیقت ومومو.

نو زموږ او دحقیقت ترمنځ ډیره لاره ده او هغه وخت وررسیږو چې دجهل له تورتمه و اوزو او د کورکورانه تقلید بوتان مات کړو اوله خپلو هغو نفسي کیفیاتو څنې هم ځان خلاص کړو چه بعضې شیان موږ ته ښایسته کوي یا یې بد راته ښکاره وي.اوبرسیره پدې دومره تجربه هم حاصله کړو چې رښتیانۍ او غولوونکي رڼا وپیژنو او پدې پوه شو چې داسمان دغه راڼه ستوري یالمر اوسپوږمۍ ولیدونکي او پریوتونکي دي او یو ه بله رڼا شته چې هغه دزړه په سترګو لیدل کیږي او داټول شیان دهماغې رڼا په اثرکې پیداشویدي، نو حقیقت لکه یوغمی ترلوړو غرولاندې نه دی اونه لکه دحیات اوبه په تورتم کې ځای لري چې مونږ یې په هیڅ شان ونه لیدلی شو.

بلکه دحقیقت رڼا دومره ځلانده ده چې بعضې نورشیان هم ځلیدونکي ښکاره کوي او موږ لکه چې دسپوږمۍ په شپه دسحر او سپوږمۍ رڼانشو بیلولی همدغه شان دحقیقت درڼا امتیاز هم نشوکولی که څه هم له هرې خوایې په موږ احاطه کړې او مونږ یې په غیرکې نیولي یو نو موږ هر وخت دحقیقت په رڼاکې یو او هر وخت له خپل فکراو بصیرت سر ه سم یوشی دحقیقت مثل او نظیر یاعین حقیقت ګڼو لکه یو مین چې کله دغره زرکه او کله دباغ سروه دخپلې معشرقې نظیر ګڼې او دهوسۍ سترګې دلیلیٰ سترګې بولي، او ډیر ځله لا خپله معشوقه هم په دغه راز نومونو ستایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوله حقیقته په لوی لاس ځان لرې کوي. انسان ته خدای دا استعداد ورکړی چې په حقیقت پسې د دهر له حلقې او دجامعې او محیط له غولې واوزي ترڅوچې حقیقت پیداکړي او یوه ملت ته دهدایت رڼا شي.

دمحبت رڼا

سړی چې دمحبت رانجه په سترګوپورې کړي هغه بیا هرشی په یوه نبه رڼاکې ویني او دهر شي نبه ړده ګوري هوا دا راز خلک هیڅ شي ته دتنقید په سترګه نشي کتلی اونه د اعتراض او عیب لټولو افکار ورته پاتې کیږي.
څوک چې دمحبت تراغېزې لاندې راشي هغه لکه بلبل او بورا دګل په یوه پاڼه خوښ او خوشحا ل وي او ټول باغ په همدغه یوه پاڼه کې ویني، هغه هیڅکله د خزان تصور نشي کولی او نه ورته دنیا بې وفا معلومیږي. مینه او محبت هروخت سړي ته د خوشبینې الهام کوي او ښه ښه ګمانونه ورته پیداکوي، محبت سړی ړوند او ګنګ کړي چې په سترګو عیب لیدلی اوپه خوله یې ویلی نشي، ځکه چې دهغه زړه لکه یوه پاکه مرغۍ په یوه داسې فضاکې طیران کوي چې هلته دبدګمانۍ ګرد او غبار هیڅ نه لیدل کیږي، دمحبت خاوندان هیڅکله لکه منطقیان د چا د دلایلو منطقي ضعف ته نه ملتفت کیږي او نه دچا وینا ورته دسیاست او منافقت له مخې معلومیږي.
هغه هره خبره رښتیا او صدق ګڼي اوپه هیچاکې دغدر، خیانت او فریب علامې نشي لیدلی، مینه ناک خلک هیڅکله لکه فلاسفه دعیب او نقصان ذرات په کائناتو کې نه ویني، لکه هغوئ چې دمحبت اوعشق نازک او خوندور کیفیتونه لکه یومین او عاشق نشي حس کولی اوعشق ته مرض یا جنون وایي.
دمحبت لرونکی لکه یو صوفي دمینې په رڼاکې حقیقت ته رسیدلی وي او نورخلک د خپلواو هامو او ګمانو نو په ګرد او غبار کې ورک وي.
که موږ له چاسره مینه او محبت لرو هرومرو به دهغه په حق کې خوشبین یو او لکه پتنګ چې هیڅکله دشمعې حرارت اوسوزیده نشي حس کولی، موږ به هم دخپل محبوب په شاو خواکې هیڅ عیب نشولیدلی مګرڅوک چې دخپلو دوستانو په حا ل کې لکه یو مفتش داسې غوراو تعمق کوي او دهغوئ دملامتۍ لپاره قراین لټوي هغه که څه هم کله کله حقیقت ته رسیږي ډیرځله به پخپل اجتهاد کې سهوه کیږي او ددې لامله چې په سلوکې یو ځل حقیقت ته رسیدلی دی هروخت به خپل فکر صحیح او صایب ګڼي.

شعر او ادب

چپه چپې او قراره قراري ده، د سپوږمۍ په سپینه رڼا د ځڅکې مخ ښایسته اوروښانه دی. هیڅ طرف زوږ او زوګ نشته او دشپې اوله شومه ده. یو ژور لښتی چې په شنه ګیاه پټ او پوښلی دی له اوبونه ډک اوغلی روان دی سړی چې داوضعیت ګوري ګمان کوي چې دا اوبه بې شعوره نه دي چې په عزم او اراده کوم طرف ته ځي.
زه هم په همدغه ګمان ورپسې روان شوم اوتلم، څه شیبه وروسته ګورم چې په یوه شنه باغ کې ګرزم او قدم وهم، پدې باغ کې هر راز بوټي ولاړ دي او دا او به چې له ډیرې مودې را ایسې دې باغ ته راغلې دي د دې باغ په شنو پاڼو، خوږو میوو، ښایسته ګلانو کې یې حلول کړی داشین بڼ او تازه چمن یې دانسانانو او د هوا د مرغانو د پاره سمسور کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا اوبه کله دتاک په ځوکې ننوتلي او ډیر خلک یې پخپل خوند مست کړي او دډیرو نشه یې دبنګوپه پاڼو زیاته کړیده په یوه بوټي کې یې ځان لکه عسل خوږ کړی او په بل کې یې د سرکې تریوالی پیداکړی دی.

دا اوبه برسیره پدې چې ددې میوو او ګلانو دوجود سبب ګرزیدلی دی په عمران او ابادۍ کې یې هم زیاته برخه اخیستی، ددې باغ دیوا ل او ګرد چاپیر سرایونه یې سرته رسولي دي، دې او بو یوازې دمځکې په منځ تردد نه دی کړی، کله یې چې په زړه کې د همدردی حرارت پیداشوی د او قیانوس له دریابه راجګې شوي او په وچو میرو یې درحمت څاڅکي ورولي دي، اوکله د ګل له پاڼو هواته هسکې شوې دي.

همدغه اوبه دی(دنوعیت په لحاظ) چې کله ږلۍ ورځنې جوړه شوېده او کله شبنم شویدي، همدغه او به دي چې د ډیروخلکو تنده یې ماته کړې او له مرګه یې نجات ورکړی دی او کله یې لوی لوی فرعونان غرق کړیدي.

هو! پدې او بوکې هر راز صلاحیت شته چې کله په تیغ کې ځای نیسي او د تورې آب په ځای کوي او کله د ګل په پاڼو (ښایسته جامه) کې ننوزي دحسن او جما ل مظاهره کوي، ځینې وخت لا دصدف زړه کې ځان تربیه کړی او دجوهري په دکان کې دتجارت بازار تودوي، ښه فکر وکړئ! په دنیاکې بل شی هم شته چې داټول کارونه ورځنی واخیستل شي؟ هو! شعر او ادب.

شاعر او عالم

دوه شیه دي چې یوه ته شعر اوبل ته حکمت یا علم وایي، یوپه عقلي استدلال او منطقي قیاس دحق او حقیقت اثبات کوي،بل په تخیلي دلایلو اوسحري کیف سړی حقیقت ته رسوي، شعر دعشق او مینې رڼا په زړونو کې پیداکوي او علم وحکمت دعقل په نور ذهنونه روښانه کوي، دا دوه شیه که څه هم دخپل تعریف په لحاظ سره بیل او جلادي، مګر لکه اوبه او هوا کله کله یو په بل باندې بدلیږي او دا دواړه زموږ دحیات لپاره ضرور دي.

نوکیدی شي چې شعر حکمت او حکمت شعرشي، لکه چې زموږ اسماني کتاب هم له ځینو اشعارو په حکمت سره تعبیر کړي او په همدغه سبب زموږ ډیر مشا هیر هم د شعرا په تذکره کې راغلي او هم دعلم او عرفان بیرغ جګوونکي دي، نوهغه څه چې د شاعر له خولې اوریدل کیږي هغه هم حق او حکمت وي مګر دزړه له سوزه سره لکه چې علامه اقبا ل وایي:

حـــق اګرســـوزی نـــدارد حکمـــت اســـت   شـــعر میګـــردد چوســـوزازدل ګرفـــت

نودا باید ومنوچې شعر او حکمت کله لکه دسپوږمۍ اوسحر رڼا چې په یوه افق کې جمع کیږي دا دواړه هم په یوه ذهن او دماغ کې یوځای کیږي چې یو بیان هم شعر اوهم حکمت ګڼل کیږي او یوسړی هم شاعر او هم عالم یا حکیم کیدی شي. مګر له دې خبرې هم باید سترګې پټې نکړو چې شعري تعبیر اوعلمي تعبیر ډیر فرق سره لري، علمي تعبیرله هرې خواپه حق او حقیقت احاطه کړې وي او دقیق نکات هم ورځینې نه وي پاتې، مګر شعري تعبیر اوقافیې په محدوده دایره کې حقیقت ته یو اشارت کړې وي خو دا اشارت لکه د معشوقو سترګک دومره پرکیف او جذاب وي چې له یو ه علمي کنفرانس ځنې عمیق او بادوامه تاثیر لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

علم او حکمت دحقیقت له مخه ټول لباسونه لرې کوي او پخپله تشریح او تجزیه دیوې موضوع عروق اوشرائین اوټول فقرات ښکاره کوي مګر شعریې پس له تزئین او ارایش ځنې په یوه ښه لباس کې نیم پټ او نیم لوڅ ظاهروي چې هر څوک ورباندې زړه بایلي او پرې مین شي. که مونږ د شاعر خاص لفظ د ادب په عام لفظ بدل کړو نو ادبي تعبیر هم لکه شعري تعبیر داسې وي چې په یوه فلسفي اوعلمي تحقیق نه وي بنا، بلکې کله کله په علمي لحاظ غلط هم بلل کیږي.

څومره دمخه ماپه مصري مجلاتو کې یوه جمله د اقتراح په ډول ولیده چې د ښوښو لیکوالو توجه یې ځانته جلب کړې وه او سره له دې چې هر یوه په علمي لحاظ غلطه ګڼلې وه، ښه څه یې پکې لیکلي و. جمله داوه:

عمل څه کوي او موږ کومې خواته بیایي دسعادت لورته اوکه هلاکت ته؟ په دې عبارت کې علم لکه یو قاید داسې ښودل شوی چې موږیې خوزولی یو او چیرته موبیا یې او دا څرګنده ده چې علم دا اقتدار نلري بلکې دیوه موټر یابیړۍ مثا ل لري چې موږ ورباندې خپل ځان یوځای ته رسوو مګر دا جمله سره له دغه علمي نقصانه پخپله ادبې جاذبه لیکوا ل مجبوروې چې په دغه موضوع کې څه ولیکي او هر سړی دې خبرې ته ملتفت کړي چه نن د دنیا متمدن او علم لرونکي قومونه له خپل علم او تخنیکي معلوماتو څخه د خپل استهلاک اوبربادۍ په لاره کې کاراخلي.

نوویلی شو چې اکثره شعري او ادبي تعبیرونه همدغه شان جاذبیت لري او یوې مهمې موضوع ته دخلکو مخه راګرزوي مګر علمي تدقیق پکې نه وي شوی.

هرکله چې موږ تریوې اندازې دشعر او حکمت یاعلم په ټکو لږه رڼا وغورزوله او داخبره مو هم لږه څرګنده کړه چې شعر او حکمت څومره بیلوالی او څومره نږدیوالی لري نو اوس راځو د هغې ورځې بحث ته چې دڅوکسوپو هانو په مجلس کې دشاعر اوعالم په شاوخوا کیده، په هغه ورځ یوعالم چې شعري برخه یې هیڅ نه درلوده شاعرته په همدومره اهمیت قایلیده چې دلږ ساعت لپاره یومجلس تودولی شي چې څوکسه یې خواته یوه شیبه راټول شي اوبس.

ده ویل چې شاعر یو بې ثباته شخص دی چې په یوه اساس باندې نه وي روان او هرساعت یې فکر او حا ل بدلیږي مګرعالم لکه یوغر په هروخت اوهر حا ل کې ثبات او استقامت لري اودیوه فکر خاوند وي.

لنډه یې داچې ده عالم ته داحق ورکاوه چې دیوه قوم مقتداشي او دسعادت لورته یې بوزي مګر شاعرته په دغه مقام نه وقایل له ده ځنې که څه هم چاپوښتنه ونکړه چې دی څه دلایل لري مګر ښایي چې دده دلیل به همداو چې دشعر اساس تخیل دی اوهغه یو اساسی شی نه دی هر ساعت بدلیږي اوبیل رنګ پیداکوي او دعلم اساس هغه یقیني مقدمات او دلایل دي چې عقل یې تزکیه او تصدیق کوي او هره شیبه نه بدلیږي دده دغه وینا دمجلس اکثرو خلکو په ښه وایي اوحق وایي باندې تلقي کړه مګر زموږ د مجلس یو ښاغلی ملګری له شعر او شاعر ځنې تر یوه حده مدافعه وکړه او یوه بل مشرسړی د فیصلې په ډول وویل چې شعر یو قالب دی ښه اوبد، صحیح او غلط هرڅه پکې اچول کیږي نو ښه اوبد یې بد دي. مګر هغه چا چې شعر او شاعر ته په کمه سترګه کتل هغه وویل:

هو! شعریو نیمګړی قالب دی چې حقیقت پکې پوره نه راوړل کیږي. د دې خبرې ځواب خو موږ مخکې ورکړ چې شعریو حقیقت پوره نشي راوړلی مګرداسې جذاب اشارت ورکوي چې تاثیر یې له عام بیان او تعبیر ځینې، ډیر زیات او بادوامه وي نو اوس به راشو دې خبرې ته چې ایا دغه فیصله موږ منلی شوکه نه؟

له دې فیصلې ځنې خومعلومیږي چې شعر دیوه ظرف حیثیت لري چې دارو او ز هر دواړه پکې اچول کیږي او پخپله هیڅ شی نه دی که دفیصله کوونکي غرض همدغه وي موږ هیڅکله دانشو منلی چې شعرلکه یولوښی وګڼو او نور اهمیت ورنکړو ځکه چې شعر پخپله دوا ده چې دوایي خاصیت او تاثیرپکې حلول کړی او یوله بله د هیولی او صورت نسبت لري او که کله کله له شعر ځنې یوضرر ولیدل شي نو دا راز مخالف تاثیر په هره دواکې کله کله دبعضې موجباتو په سبب لیدل کیږي او علم هم ځینې وختونه دفکري او اجتهادي سهوو په سبب ضرر رسوي نو موږ پدې ځای کې هم فیصله کوونکی خپلې فیصلې ته ملتف کوو او هم هغه چا ته چې شعر او شاعر ته په ښه سترګه نه ګوري، وایو چې که دی ټول شاعران په نظرکې ونیسي او یو شاعر دتمامو شاعرانو نمونه ونه ګڼي دی به د فیلسوفانو او متصرفینو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

عالمانو او حکیمانو په ډله کې ښه ښه شاعران پیداکړې ا و دا به ورته معلومه شي چې شاعر هرومرو دغسې بې ثبات اوبې استقامته نه وي لکه ده چې تصور کړی دی، شاعر هم لکه یو ډیر لوی سړی یوداسې استقامت لري چې نه یې دزمانې بهارله چتې باسي او نه یې خزان سر راټیټولی شي لکه چې رحمان بابا وایي:

لکــه ونــه مســتقیم پخپــل مکــان یــم کــه خــزان رابنــدې راشــي کــه بهــار

په شاعرانو کې هم لوی لوی خلک اولکه خوشحا ل خان خټک دټینګ عزم خاوندان پیدا کیږي چې نه ددښمنانو لښکرې او نه دحاسدانو خبرې دده په قوي اوغټ زړه کې څه ویره اوحرکت پیداکولی شي لکه چې پخپله وایي:

دعـــــالم ډیـــــرې خبـــــرې ددنیـــــا تـــــورې لښـــــکرې

زړه مـــې نـــه ښـــوري لـــه ځایـــه غرخوهســـې وي کـــه نـــه

که شاعران یوازې دتخیل خاوندان وای او نور اساسی افکارو یې په ذهن کې ځای نه نیولی هیڅکله به لکه اقبا ل دیوه نصب العین او مستقیم فکر خاوند سړی په شاعرانوکې نه پیداکیده اولکه حکیم سنایي او عطار، سعدي او رومي غوندې اشخاص به د شاعرانو په ټولګي کې نه ښکاره کیدل اونه به لکه بـوعلي دعمیقو افکارو خاوند دشعرویلو اقتدار درلود، شاعر هم انسان دی او انسان ته خدای هر راز استعداد ورکړی، که شاعرله نـورو خلکـو ځنې زیاته برخه نه وي اخیستی نونیمګړی خوبه نه وی پاتې شوی.

دتورې رڼا

د زمانې امیل چې شپې او ورځې یې لکه د زنځیرکړی یوله بله ترلي دي او دشپو او ورځـو، میاشتو او کلونـو، قرنـو او پیړیو په حساب لـویږې او وړې حلقې لري سړی پکې عجیب و غریب واقعات او مختلفې صحنې وینې. نن چې مـوږ داستقلال په نامه یوداسې ورځ لروچې شپه یې هم له نـورو ورځـونه روښانه ده او ددې ورځې په لمن کې مـوږ د خپلواکۍ او ازادۍ شرف او وقار موندلی او هرشیبه یې زموږ په نظرکې ډیرقدر او قیمت لري، دا ورځ مـوږ ته یـوه داسې شپه هم رایادوي چې له ډیرې تیارې سترګه په سترګه نه ښکاریده او بیخې تـور تـم و. داتـورتم دسـحر او طلسم یوه داسې تیاره وه چې مونږ یې په غټو سترګو ویده کړي وو او خلکو به راباندې لوبې کولې، پدې تیاره کې به ددې غرو رغو په هغو زمریانو د استعمار لاس راښکول کیده چې پخوابه یې خلک له تش صورت ویریدل او چابه ورته په زغرد ه نشو کتلی. دې تیارې دپښتو نخوا د آسمان لمنې په تـورو وریځـو لړلې وې او داسې معلومیده لکه چې پښتانه پاس په اسمان کې یوستوری نه لري. په دغه شپه دبد بختۍ یو ه داسې سیلۍ را الوتې وه چې زمونږ ټولې ډیوې یې وژلې وې او په هیڅ ځای کې دامیدرڼا نه ځلیده. زمونږ زړونه لکه ساړه نغري له حرارته تش او خالي و اود ملیت په کالبوت کې مو د حیات او ژوند ګرمې بیخې لړه وه، پدې وخت کې ناڅاپه زموږ په مخکې یـوه داسې رڼا وبریښیده چې زمونږ حا ل او استقبا ل یې روڼ او روښانه کړ او زمونږ توره شپه یې په سحر بدله کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا رڼا زموږ دهغې توري برق اوبرښنا وه چې هروخت وربانديې پښتنو خپله مخه رڼا کړيده او خپلې بدبختۍ توري تيارې يې پرې ورکې کړيدي.

په دې رڼا کې دومره تودوالی او حرارت و چې زمونږ په ګوګل کې يې سره وينه توده کړه او ډير ژر يې زموږ په حا ل او استقبا ل کې تغير او تحول پيښ کړ.

په دې رڼاکې موږ دحيات هغه اوبه دتورې په خوله کې پيداکړې چې سکندر په تورتم کې لټولې.کله چې موږ له دغې تيارې رڼا ته راووتو او د پښتو نخوا دغرويه څوکو باندې د سعادت وړانګې اوبلوشې وځرکيدې زموږ په زړوکې دحيات مينه، دوطن محبت، د مليت احساس، دعلم اوترقۍ شوق او د ژوندانه ټول صفات او خوهشات پيداشوه، د وطن ښايسته غرونو او شنو ناوونو، ډکو سيندونو او ګڼو ځنګلو زموږ په زړه کې وطني عشق پيداکړ، موږ په همدغه رڼاکې خپل ځان وپيژانده اوپه ځان مو ويسا پيداشوه چې ملي غرور او افتخار هم ورسره تړلۍ دی.

مونږ په دې وپوهيدو چې ددنيا طوفانونه هيڅکله مونږ دنړۍ له مخې نشي ورکولۍ او نه دغه راز لړې او تورې وريځې زموږ دسعادت درڼا مخه نيولی شي.

هو! موږ حق لروچې پخپل قوي او متين موجوديت ونازيږو او ووايو چې موږ هغه خس او خاشاک نه يو چې د حوادثو سيلۍ مو تيت په ترک کړي ځکه چې موږ پخپله پښتو او پښتونواله دهر راز مشکلاتو مقابله کولی شو، او د پښتنو په اصطلاح اسمان ته تيره غورزوو او سرورته نيسو.

موږ هغه ښاغلي پښتانه يو چې ځان راته ډيرلوی او سترښکاري او دخپلې سيمې درنښت خپل ملي افتخار، دپښتونولۍ ننګ او ناموس دتيرو پښتنو ښه نوم په داسې ډول ساتو لکه چې يو ډير پاک او له مينې ډك مين دخپل مقدس عشق احترام او حرمت ساتي.

موږ ته دخپل پلارنيکه توره محبوبه ښکاري او هميشه يې لوړوالی او ځليده غواړو، تر څو چې له خړ اسمانه تندر او ږلۍ اوري اوانسان دخپل اوپردي تميز کولی شي د پښتون توره به لکه يدبيضاپه دنياکې ځليږي اوټول پښتانه به دتورې په رڼاکې ژوندکوي.

موږ خپل ځان او خپله خپلواکی، خپل پښتني موجوديت ارومرو ساتو او له سروماله وربانديې تيريږو، مګربايد په دې پوه شو چې موږ داپه څه شان ساتلی شو؟ ددې پوښتنې په ځواب کې څه شی چې زما په نظرکې ډير مهم معلوميږي هغه زموږملي تربيه پښتني خويونه او پښتونواله ده ترڅو چې موږ پښتانه يو او پښتونولي لرو زموږ د خپلواکۍ اولوړتيا جنډه به اورومرو پورته وي اوپه ازاده هواکې به دازادۍ په ورمه رپيږي، هو! دا رښتيا اوکټ مټ حقيقت دی ترڅوچې ديوه قام په نفسي کيفيت او حا ل کې تغير پيښ نشي د هغوئ په حا ل کې خدای هم تغير نه پښوي، ترڅو څوک پخپله ځان خاه ته ونه غورزوي لوی ځښتن يې دذلت او انحطاط په کنډو کپروکې نه اچوي زموږ ملي اوپښتني روح په دومره لوړه او هسکه فضاکې ګرزي چې که موږ يې پخپله راښکته نکړو دهيڅا دلېندې غشی نه ور رسيږي اونه دچاله تاثيرلاندې راځي. وروسته تردې چې زه دځان په ساتلو کې پښتني اخلاقوته په اوله درجه اهميت قايليږم نو بيا علم اودنن ورځې مختلف فنون، ثروت اوبډايي او ځينې نورشيان هم ضروري ګڼم، که موږ علم او بصيرت نلرو خلک موږه سحر اوچل ترخپلې اغيزې لاندې راولي او لوبې راباندې کوي، که موږ شته او ثروت نلرو زما نه مو وړی کوي او د نورو دام ودانې ته موراتيږوي، که موږ فن او تخنيک نلرو پخپل لاس ځان اورته غورزو او له ځان سره دښمني کوو، نن خلک دحربي فنونو په قوت داسمان له وريځو اولړو کاراخلي اوپخپلو دښمانو باندې تندراوږلۍ وروي، نن خلک دصفعت اوحکمت په مرسته هغه هوا چې دحيات مهم عنصردی دمرګ اله ګرزوي او ددښمن په حق کې ورځنې د زهروکار اخلي. که څوک غواړي چې په دې عصر کې خپل ځان اوخپله خپلواکي وساتي هغه بايد دومره کامل انسان وي چې خپل هرڅه يې پخپل لاس کې وي او د خپل هر مرض علاج وکړی شي، پدې وخت کې که نور هيڅ نه وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلک دیوه قام دلاندې کولولپاره بعضې داسې مکروبونه دهغوئ په وجود کې انجکش کوي چې ډیر ژر یې ملي وینه فاسدوي او روح یې وژني. نوبرسیره په نورو خبرو نن د ازادۍ ساتلو لپاره ډاکتري هم لازمه ده.

نن ځینې کسان دنورو داسارت لپاره خپل ځانونه ښایسته کوي او پخپل ښکلیتوب ور ځنې زړه وړي نوسړی باید هیڅکله لکه بلبل دچاپه ښایسته ګلانو زړه بای نلي او په پردي باغ کې اسیر نشي بلکه خپل ځان، خپل ملیت، خپل دودونه خپله ناسته ولاړه له هرچا ځنې ښه وګڼې اوخود ي ولري. ترڅو چې یوملت خپلې ټولې نیمګړتیاوې پوره نکړي او خپل ځان د بل له احتیا جه ونه ژغوري هغه په دنیاکې پوره اوحقیقي ژوندون نشي کولی اوپه هرراز چې وي د نورو ترتاثیر لاندې راځي.

سړی باید دې ټکي ته ښه متوجه شي چې انسان چې هرڅومره مدني شوی او مدنیت ته ورنږدې شوی دی هماغومره یې ډار او ویره ورکه شوې او نور ژوندي او زیروح شیا ن یې خپل لاس لاندې کړ ي دي او له خپلې اغیزې لاندې یې راوستلي یعنې انسان دمدنیت په مرسته په وحشت باندې غالب شوی اوقوت یې موندلی لکه چې اوس هم ددنیا متمدن قومونه په وحشیانو اونیم وحشیانو باندې حکومت او حکمراني کوي نو که څوک غواړي چې دنن ورځې د مدني اقوامو ترتاثیر لاندې رانشي باید اروءرو په مدني سیرکې ځان ورسره برابر کړي او تمدن ته په سپکه سترګه ونه ګوري.

په دنیا کې صلح یوطبعي قانون دی او لوی ښتن هم مونږ پوه کړي یو چې دا مځکه د صالحانو میراث دی او صالحان به ورباندې تسلط لري، دلته غرض هغه صلاحیت دی چې دمځکې دمخ حکمراني پرې کیږي چې داصلاحیت داسلام په ابتداکې په عربو کې پیدا شوی او زموږ پښتنو په ملیت اوپښتنولۍ کې اغږل شوی دی.

موږ باید داصلاحیت هیڅکله له لاسه ونه باسو،او ورباندې ټینګ اوسو، ددې صلاحیت لمړی نښه داده چې موږ په حق او حقیقت ټینګ ولاړیو او ملګرتیابه یې کوو، هیڅکله به مو زړه ته خوف او ویره لارنلري او دضرورته په وخت کې به وینې تویول راته هیڅ ښکاري اوله مرګه به نـهویریږو، بلکه دخپلې اسلامي او ملي لوړتیا دساتلو دپاره مرګ،ابدي ژوندون اوخپل سعات بولو او ددنیا د هر راز سختیو اومشکلاتو په مقابل کې به لکه دخپل وطن لوړاوهسک غرونه په هرمیدان سر لوړی ولاړیو، عزم او اقدام به مو ډیر ټینګ اوکلک وي.

ایثار اوقرباني به ډیرلوی افتخار ګڼو، اتفاق او اتحاد به مو هیڅ شی نشي خرابولی، پخپل مینځکې به یوله بله مینه او محبت، پیرزوینه او رواداري لرو او دخپل مقدس دین او ګران وطن د دښمنانو په مقابل کې به دسختو زړو خاوند یو، دلوی ښتن په ضعیفو مخلوقاتو باندې به زړه سوی لرو، عدل او انصاف به را ته له هر شي ښه ښکاري، د بې ننګۍ ژوندون به په هیڅ شان نه قبلوو او دخپل مقدس اوپاک مقصد لپاره به له سراو ماله تیریږو، خپل ځان او اولاد به د خدای درضا لپاره قربانوو اوبې له خدایه به بل هیچاته سرنه ټیټوو، دا ځکه چې دخدای له بندګي سره بله بندګي نه کیږي او نه خدای پاک په دې باندې راضي کیږي چې دده بنده دبل چابندګي وکړي.

هو! مومن اومسلمان باید اروءرو حر او ازاد وي اوپښتون باید تل ازاد اومستقل وي نو تل دې وي زموږ ازادي اوخپلواکي ا وهمیشه دې وي پښتواوپښتنواله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوږ ژوند

غر په غره نه ورځي. اوسړی په سړي ورځي دهمدغه تګ له کبله چې وګړي يې يو له بله لري سړي ته دنورو ژوندون څه ناڅه ځرګندېږي او راز راز وګړي ويني.

يوه ورځ زه يوداسې سړي کره پيښ شوم چې پوله اوپټی يې هيڅ نه درلوده او په کورکې يې دمږک لکۍ هم نه سپيره کيده.

ده خپلې شپې او ورځې په لو او لور تيرولې او دکاله ټول خرڅوړی يې دومره نه و چې ديوه بډای اوشته من سړي دغاړې کالي شي.

پدې کاله کې بې له سپوږمۍ بله ډيوه نه وه او نه چاښې له خپل لاس او مړونده بلې سرويږدۍ درلوده.

دې سړي په دغه ورځ برسيره پدې چې خپل زوی(کټوری) ته يوه سدرۍ او يوه سره خولۍ راوړې وه کورته يې هم څه غوښه اخيستې وه کټوري چې وروسته له ډيرو وختونو نوې نزۍ خولۍ موندلې او نوې سدرې يې اغوستې ده له هلکانو سره په کوڅوکې منډې وهي کله چې کاله ته راشي او دغوښو کټو په نغري باندې ووينې په منډه بيرته ځي او په نورو هلکانو زيری کوي چې موږ نن غوښه پخ کړيده.

هغوئ که څه هم په دغه ورځ لا څه ډيرې ورځې يې غوښه په سترګو نه ده ليدلې خودپښتنو زامن دي دا ورته ښه نه ښکاري چې ددوئ له کاله نه په بل کورکې ښه څه پاخه شوي وي اونه دا زغملی شي چې دوئ دې له چانه ښکته اوټيت وي.

نو هر يوه به چا يو څه اوچابل څه ښودل اوخپل نګولی به يې ستايه، چابه ويلې چې موږ لړمون پوخ کړی و چابه ويلې چې موږ نن چرګ باندې کړيدی داخبرې دوئ پداسې خوند کولې لکه چې لګياوي او خوري يې، نه خدايږوپه خوږلوکې يې دومره خوند نشته لکه دوئ يې چې له نوم اخستلو خوند اخلي.

يوازې کټوری له هلکانو سره داخوږې خبرې نه کوي موريې هم له ښځو سره ناسته ده اووايي: لاږه شم چې دغوښو کټو مې ونه سوزي. غوښه خو نه سوزي، ځکه چې کټو ترخولې له اوبو ډکه ده هغه ترسبا هم نه وچيږي خودا غواړي چې نورې ښځې خبرې کړي، دکټوري پلارچې خپل ګلالی ځوی په ښو کاليوکې ويني، من من غوښې اخلي او په کاليوکې نه ځاييږي خوله بلې خواچې دخپلې ښځې زاړه ټيکری او شکيدلي کميس ته ګوري سوراو تور ټول يې په زړه کې ګرزې خو چې هرڅومره خپلې سترګې يوه خوا بله خوا غړوي داسې څوک نه وينې چې دده زړه پرې ورشي اوڅه پورترې وغواړي.

سره لدې چې پدې کاله کې هيڅ نه و خو خوښي او د ژوندانه خوند پکې زښت ډير و اوله بډايانو ځنې ددوئ ژوند ډير خوږ و ځکه چې دشتمنو اوبډايانو زړونه تل هغه څه غواړي چې هيڅکله يې لاس نه ورسيږي.

هو! ددوئ خوښي او زړه ښه والی دومره وړيا نه وي چې په دومره وړو وړو خبرولاس ته راشي، ددوئ سترګې په ټوله نړی هم نه مړيږي دلويو اوشتمنوکورو لاڅه چې وړوته هم ډير خوندور ځيزونه بيخونده شوي وي او وريښمينې ټوټې ورته لکه بيستې داسې ښکاري، ددوئ نړۍ وريجې که هرڅومره غوړې او غوښې پکې ډيرې وي د نورو سوړسک او شنو سبو يا شړومبوته په خوند کې نه رسيږي، نه پوهيږم چې داولې؟ نوښه ده که ښه ځيزونه دنوروپه مخکې ايښي وي خوند خو ددوئ په برخه رسيدلی دی او خوښي هم ددوئ په کاله کې ده.

نه يوازې دا نه، روغتيا اوجوړوالۍ هم دوئ ته ورکړشوی دی، دوئ هيڅکله لکه بډايان په لواړو وريجو اوکلکو غوښو نه نس خوږي کيږي او نه هغومره ژرژر ناروغتيا ورته پيښيږي، دوئ بې تروو ځيزونو، ښايسته ډيره ډوډۍ خوړلی شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوکه نورڅه نه وي دغرو پرګي، نانګه اومونانۍ، شنې او داسې نور......هم خوړلی شي ځکه چې دوئ لادپستو اوخوندورو ښیزونو خوند نه دی لیدلي.

نه نه لیدلي یې دي خو په همدغو ځینې ونوکې لکه چې رحمان بابا وایي:

پتنګــانو لــره خــدا ی پــه اورکــې ورکــړ　　　هغـه عـیش چــې یــې بلبلــې پـه ګلـزار کــا
خرقــه پوشــوپه خرقــه کــې دي مونــدلي　　　هغـه حــظ چــې پــه دنیــاکې دنیــا دار کــا

پای

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library